

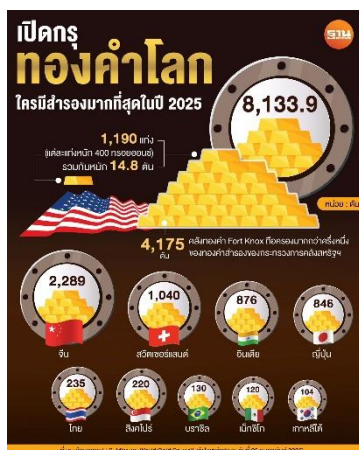
ประเด็น เศรษฐกิจ ฉบับที่ C24 23 เมษายน 68 วิทยาลัยการทัพบก	
ประเด็น ทองคำหนึ่งในเครื่องมือสำรองทางการเงินและเครื่องมือของนักลงทุน	ทองคำในโลกยุควิกฤต: จากแหล่งผลิตสู่บทบาทในเศรษฐกิจโลก สิ่งแวดล้อม และภูมิรัฐศาสตร์ไทย
ประเด็นสำคัญ	- แหล่งผลิตทองคำและมาตรฐานสากลของทองคำ - ยอดสำรองทองคำของประเทศต่างๆ - ความผันผวนของราคาทองคำในแต่ละวัน - ทองคำกับเศรษฐกิจไทย: จาก “หลวงตา” ถึง “ลุงตู่” - ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการผลิตทองคำ - บทบาทของทองคำหากเกิดสงคราม

ทองคำ (Gold) ไม่เพียงเป็นโลหะมีค่า หากแต่เป็นสินทรัพย์เศรษฐกิจและการเงินระดับโลกที่มีความมั่นคงสูง และถูกใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจการเมือง และการเงินมาอย่างยาวนาน ปัจจุบันความผันผวนทางเศรษฐกิจในระดับสากลได้ผลักดันให้ทองคำกลับมาเป็นศูนย์กลางของความสนใจ ทั้งในฐานะสินทรัพย์สำรองระหว่างประเทศและในฐานะเครื่องมือของนักลงทุน

แหล่งผลิตทองคำและมาตรฐานสากลของทองคำ ในปี 2566 โลกมีการผลิตทองคำเฉลี่ยปีละประมาณ 3,300–3,644 ตัน โดยมีประเทศผู้ผลิตหลัก ได้แก่ จีน (ราว 10% ของการผลิตทั้งหมด), รัสเซีย และออสเตรเลีย ซึ่งผลิตได้ประมาณ 300 ตันต่อปีต่อประเทศ แม้จะดูเหมือนว่าทองคำในโลกมีอยู่เป็นจำนวนมาก แต่การเพิ่มขึ้นของการผลิตต่อปีนั้นอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับอุปสงค์ทั่วโลกที่พุ่งสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ทองคำที่ถูกซื้อขายในตลาดโลกต้องมีมาตรฐานสากล โดยเฉพาะ "Good Delivery Bar" หรือ GDB ซึ่งกำหนดโดย London Bullion Market Association (LBMA) ทองคำแท่งประเภทนี้จะต้องมีความบริสุทธิ์ขั้นต่ำ 99.5% (995 fineness) มีน้ำหนักมาตรฐาน 400 troy ounces หรือประมาณ 12.4 กิโลกรัมต่อแท่ง ขณะที่ทองคำที่มีความบริสุทธิ์สูงสุด 99.99% (999.9 fineness) เรียกว่า "four nines fine gold"

Good Delivery Bars?

ยอดสำรองทองคำของประเทศต่างๆ ข้อมูลจาก World Gold Council และ U.S. Mint ระบุว่า ประเทศที่ถือครองทองคำสำรองมากที่สุดในโลกคือสหรัฐอเมริกา โดยถือครองรวม 8,133.9 ตัน กระจายเก็บในสถานที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะ Fort Knox ที่มีชื่อเสียงด้านมาตรการรักษาความปลอดภัยขั้นสูง รองลงมาคือจีน (2,289 ตัน), สวิตเซอร์แลนด์ (1,040 ตัน), อินเดีย (876 ตัน), ญี่ปุ่น (846 ตัน) และไทย (235 ตัน)

การสะสมทองคำในคลังสำรองเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากธนาคารกลางของหลายประเทศมีแนวโน้มลดการถือครองดอลลาร์สหรัฐและหันไปสะสมทองคำมาก

ขึ้น เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของค่าเงิน และปัจจัยด้านภูมิรัฐศาสตร์ เช่น สงคราม ยูเครน-รัสเซีย, ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับจีน และความตึงเครียดในตะวันออกกลาง

ทองคำกับเศรษฐกิจไทย: จาก “หลวงตา” ถึง “ลุงตู่” ประเทศไทยมีความผูกพันกับทองคำ ทั้งในระดับสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ สะท้อนผ่านเหตุการณ์สำคัญ เช่น การที่ “หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน” รับบริจาคทองคำเข้าสู่คลังหลวงเพื่อช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจช่วงวิกฤตต้มยำกุ้ง เป็นกรณีตัวอย่างของการผสมผสานศรัทธาทางศาสนาเข้ากับเครื่องมือเศรษฐกิจ

โครงการ “ช่วยชาติ” ของหลวงตามหาบัวเริ่มต้นขึ้นในปี 2541 โดยมีเป้าหมายหลักในการระดมเงิน ทองคำ และทรัพย์สิน มีค่าอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนทุนสำรองของชาติ หลังจาก วิกฤตการณ์การเงินเอเชียในปี 2540 ส่งผลให้ค่าเงินบาทลอยตัว และประเทศประสบปัญหาขาดทุนสำรองระหว่างประเทศอย่างหนัก ภายในระยะเวลาราว 7 ปี โครงการนี้สามารถรวบรวมทองคำได้มากกว่า 12 ตัน และเงินสดอีกกว่า 1,000 ล้านบาท ส่งมอบให้แก่ธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อนำเข้าสู่ทุนสำรองระหว่างประเทศอย่างเป็นทางการ

ต่อมาในช่วงรัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ธนาคารแห่งประเทศไทยมีการเพิ่มการถือครองทองคำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยเผชิญวิกฤตโควิด-19 และเศรษฐกิจโลกมีความผันผวนสูง

ในปี 2564 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้กลายเป็นผู้ซื้อทองคำรายใหญ่ที่สุดของโลก โดยตาม รายงานของ World Gold Council ระบุว่า ธปท. ได้เพิ่มการถือครองทองคำจำนวนถึง 90 ตันภายในช่วงเวลาเพียงสองเดือน (เมษายน-พฤษภาคม) ซึ่งนับเป็นการเพิ่มขึ้นประมาณ 58% จากระดับเดิมที่ 154 ตัน ส่งผลให้ยอดทองคำสำรองรวมของไทยอยู่ที่ 244 ตัน คิดเป็นประมาณ 6% ของทุนสำรองระหว่างประเทศในขณะนั้น ความเคลื่อนไหวครั้งนี้ถือเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของ ธปท. ในการกระจายความเสี่ยงจากการถือครองสินทรัพย์ที่มีความผันผวนสูง เช่น ดอลลาร์สหรัฐ หรือพันธบัตรต่างประเทศ โดยการ

ดำเนินการในลักษณะนี้เป็นไปอย่างเงียบเชียบ แต่ตรวจสอบได้ผ่านรายงานทุนสำรองระหว่างประเทศที่เปิดเผยต่อสาธารณะ และได้รับความสนใจจากนักวิเคราะห์ทั่วโลก

ข้อมูลล่าสุดในปี 2567 ระบุว่า ธปท. มีทองคำสำรองอยู่ที่ 234.52 ตัน ซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากไตรมาสก่อนหน้า และไม่ได้เป็นผู้ซื้อทองคำรายใหญ่ที่สุดอีกต่อไป โดยธนาคารกลางของประเทศโปแลนด์เป็นผู้ถือครองอันดับหนึ่งในปีดังกล่าว จากการซื้อทองคำเพิ่ม 90 ตัน ในช่วงเวลาเดียวกัน ธปท. ยังได้ปรับวิธีการรายงานทองคำสำรองให้สอดคล้องกับเกณฑ์ของ IMF โดยให้นับเฉพาะทองคำที่มีความบริสุทธิ์ตั้งแต่ 99.5% ขึ้นไป ซึ่งอาจทำให้ปริมาณที่รายงานลดลงเล็กน้อยในเชิงเทคนิค แต่ไม่ได้หมายถึงการขายทองคำออกจากทุนสำรองจริงแต่อย่างใด

ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทยระบุว่า ในปี 2557 มูลค่าทองคำสำรองอยู่ที่ราว 6,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงกว่า 16,000 ล้านดอลลาร์ในต้นปี 2567 สะท้อนถึง

การลงทุนในสินทรัพย์ปลอดภัยอย่างต่อเนื่องของประเทศไทย โดยทองคำถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของทุนสำรองระหว่างประเทศ ควบคู่กับพันธบัตรต่างประเทศ เงินสด และ SDRs

การถือครองทองคำของไทยถือเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การกระจายความเสี่ยงจากการถือครองสินทรัพย์สกุลเงินเดียว โดยเฉพาะจากเงินดอลลาร์สหรัฐซึ่งมีความผันผวนสูงในช่วงหลังปี 2563 จากนโยบายการเงินผ่อนคลาย (Quantitative Easing) และการขาดดุลการคลังของรัฐบาลสหรัฐฯ ที่ส่งผลต่อค่าเงินและความน่าเชื่อถือระยะยาวของพันธบัตรรัฐบาลสหรัฐฯ

ความผันผวนของราคาทองคำและสถิติสูงสุดประวัติการณ์ในปี 2568 ราคาทองคำในปัจจุบันมีความผันผวนสูง โดยมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงในแต่ละวันมากกว่า 20 ครั้ง สะท้อนถึงความเปราะบางของตลาดและความไวต่อข่าวสารด้านเศรษฐกิจและภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ภายในระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา ราคาทองคำปรับตัวเพิ่มขึ้นถึง 50% จากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ภาวะเงินเฟ้อ สงคราม ความขัดแย้งทางการค้า และอัตราดอกเบี้ยที่อยู่ในระดับต่ำ

หนึ่งในตัวอย่างสำคัญคือ วันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2568 ที่ราคาทองคำส่งมอบทันที (Gold Spot) ปรับตัวขึ้นแรง ปิดที่ 3,417.62 ดอลลาร์สหรัฐต่อออนซ์ เพิ่มขึ้น 91.11 ดอลลาร์ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.7 ทำสถิติราคาปิดสูงสุดในประวัติการณ์ พร้อมแตะระดับสูงสุดระหว่างวันเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ 3,430.18 ดอลลาร์ต่อ

ออนซ์ ขณะเดียวกัน ราคาทองคำล่วงหน้า (Gold Future) ปิดที่ 3,425.30 ดอลลาร์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.9 นับเป็นการทำสถิติราคาปิดสูงสุดครั้งที่ 22 ของปีนี้

ตั้งแต่ต้นปี 2568 ราคาทองคำได้สร้างสถิติราคาปิดสูงสุดถึง 24 ครั้ง และไตรมาสแรกของปีนี้ถือเป็นช่วงที่ราคาทองคำเติบโตเร็วที่สุดในรอบ 39 ปี นับตั้งแต่ปี 2529 สะท้อนถึงความเชื่อมั่นของนักลงทุนที่หันมาเก็บทองคำในฐานะสินทรัพย์ปลอดภัย (Safe Haven)

ปัจจัยสนับสนุนหลักมาจากความวิตกกังวลต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา ภายใต้ นโยบายของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ โดยเฉพาะความไม่แน่นอนจากความพยายามปลดประธานธนาคารกลางสหรัฐ (Fed) และท่าทีแทรกแซงนโยบายการเงิน ประกอบกับการอ่อนค่าของดอลลาร์สหรัฐที่แตะระดับต่ำสุดในรอบ 3 ปี ส่งผลให้ราคาทองคำยิ่งพุ่งสูง

ทั้งนี้ สมาคมค้าทองคำแห่งประเทศไทยได้เปิดเผยแนวโน้มว่าราคาทองคำในประเทศอาจปรับตัวขึ้นแตะระดับ 65,000 บาทต่อบาททองคำ ได้ในช่วงปลายปี หากแนวโน้มเศรษฐกิจโลกยังคงเผชิญกับความเสี่ยงเชิงภูมิรัฐศาสตร์ ความไม่แน่นอนของดอกเบี้ยสหรัฐ และค่าเงินบาทยังมีทิศทางอ่อนค่า โดยปัจจุบัน (เดือนเมษายน 2568) ราคาทองคำแท่งในประเทศทำสถิติสูงสุดที่ระดับ 54,450 บาทต่อบาททองคำ แล้ว ซึ่งสะท้อนถึงแรงซื้อจากทั้งในและต่างประเทศที่ยังคงมีต่อเนื่อง และยิ่งตอกย้ำสถานะของทองคำในฐานะสินทรัพย์เพื่อการป้องกันความเสี่ยงระยะยาว

การใช้ไซยาไนด์ในการสกัดทองคำและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้ไซยาไนด์ยังคงเป็นวิธีหลักในการสกัดทองคำในอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทั่วโลก เนื่องจากมีประสิทธิภาพสูง แม้จะมีเทคโนโลยีทางเลือกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่หากไม่มีการควบคุมที่เหมาะสม ไซยาไนด์สามารถปนเปื้อนดินและน้ำ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสุขภาพมนุษย์อย่างรุนแรง

ในประเทศไทย กรณีเหมืองทองคำอัครา จังหวัดพิจิตร เป็นตัวอย่างของความขัดแย้งระหว่างเศรษฐกิจกับสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนในพื้นที่ตรวจพบสารไซยาไนด์และโลหะหนักในร่างกายเกินค่ามาตรฐาน จนนำไปสู่ข้อพิพาทเชิงนโยบายที่ยังดำเนินต่อเนื่อง

พื้นที่ลุ่มน้ำกษัยแดนไทย-เมียนมาเผชิญปัญหาล้ำก้นทองคำจากเหมืองขนาดเล็กในเมียนมาซึ่งขาดการควบคุมด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้สารพิษจากไซยาไนด์ไหลสู่แหล่งน้ำและพื้นที่เกษตรกรรม สร้างความกังวลต่อความมั่นคงด้านทรัพยากรน้ำและสุขภาพประชาชนในพื้นที่ชายแดนไทย

ในระดับโลก พบว่าเหมืองทองผิดกฎหมายในประเทศแอฟริกา เช่น กานา คองโก และซูดานใต้ ไม่มีระบบจัดการของเสียที่ปลอดภัย น้ำเสียที่มีไซยาไนด์มักถูกปล่อยลงสู่สิ่งแวดล้อมโดยตรง ทำให้ดิน แหล่งน้ำ และสุขภาพของชุมชนใกล้เคียงได้รับผลกระทบโดยตรง นอกจากนี้ การทำเหมืองในพื้นที่อนุรักษ์ เช่น เขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่าโอคาปีในคองโก ซึ่งเป็นมรดกโลกของยูเนสโก ได้รับผลกระทบจากการบุกรุก การตัดไม้ และการปล่อยสารเคมี ซึ่งคุกคามความหลากหลายทางชีวภาพอย่างร้ายแรง องค์กรระดับสากล เช่น International Cyanide Management Institute ได้จัดทำ **แนวปฏิบัติสากล ICMC (International Cyanide Management Code)** เพื่อควบคุมการใช้ไซยาไนด์ในอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทั่วโลก โดยเป็นแนวทางสมัครใจเพื่อส่งเสริมมาตรฐานความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

บทบาทของทองคำหากเกิดสงคราม ในโลกที่เต็มไปด้วยความเปราะบางทางการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคงระหว่างประเทศ “ทองคำ” ยังคงถูกยกให้เป็นหนึ่งในสินทรัพย์ไม่กี่ชนิดที่สามารถรักษามูลค่าได้ในยามวิกฤต โดยเฉพาะหากโลกต้องเผชิญกับภาวะสงครามโลกอีกครั้ง ทองคำจะไม่ได้เป็นเพียงโลหะมีค่า หากแต่จะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในเชิงเศรษฐศาสตร์มหภาค ความมั่นคงทางการเงิน และภูมิรัฐศาสตร์ของรัฐ ทองคำเป็นสินทรัพย์ที่ปราศจากความเสี่ยงด้านเครดิต (credit risk-free) และไม่ขึ้นอยู่กับ นโยบายของรัฐบาลหรือธนาคารกลางใดโดยตรง ต่างจากพันธบัตรหรือสกุลเงินที่มีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของรัฐ ในยามที่เกิดสงคราม ความเชื่อมั่นในระบบการเงิน การธนาคาร และตลาดทุนมักถดถอยอย่างฉับพลัน ทองคำจึงกลายเป็นทางเลือกที่นักลงทุน สถาบันการเงิน และรัฐบาลต่างพากันถือครองเพื่อรักษามูลค่าทรัพย์สิน และป้องกันความเสี่ยงจากการล่มสลายของสกุลเงินหลัก ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หลายประเทศได้ลักลอบเคลื่อนย้ายทองคำของตนไปเก็บไว้ในประเทศที่มีเสถียรภาพทางการเมือง เช่น สวิตเซอร์แลนด์หรือสหรัฐอเมริกา เพื่อคุ้มครองทุนสำรองของชาติ และสร้างอำนาจต่อรองในเวทีเจรจาระหว่างประเทศ การกระทำเช่นนี้ไม่ได้เป็นเพียงการป้องกันความสูญเสียจากการรุกราน แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของทองคำในฐานะ “ทุนสำรองสุดท้าย” ในภาวะวิกฤต ในกรณีที่ระบบการเงินโลก เช่น ระบบ SWIFT ระบบธนาคารกลางระหว่างประเทศ หรือระบบอัตราแลกเปลี่ยนล่มสลายจากผลของสงคราม ทองคำจะกลับมามีบทบาทในลักษณะคล้ายระบบก่อนยุค Bretton Woods อีกครั้ง กล่าวคือทำหน้าที่เป็น “สื่อกลางในการชำระเงินระหว่างประเทศ” ที่

นำเชื่อกัน ใช้แทนเงินตราที่ไม่มีเสถียรภาพ และไม่ถูกควบคุมโดยประเทศใดประเทศหนึ่งแต่เพียงผู้เดียว กรณีของรัสเซียในช่วงปี 2022–2024 ที่ถูกตัดออกจากระบบ SWIFT และถูกอายัดสินทรัพย์ในต่างประเทศ ส่งผลให้รัสเซียเร่งเพิ่มสัดส่วนการถือครองทองคำในทุนสำรองของตน เป็นตัวอย่างของการใช้ทองคำเป็นเครื่องมือในการรักษา “อำนาจการเงินแห่งชาติ” ท่ามกลางการคว่ำบาตรและความขัดแย้งระดับโลก

สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างไทย ทองคำมีบทบาทสำคัญทั้งในฐานะเครื่องมือรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและทรัพย์สินเชิงยุทธศาสตร์ ในช่วงที่ค่าเงินบาทมีความผันผวน หรือประเทศเผชิญความเสี่ยงจากการเก็งกำไรในตลาดเงินระหว่างประเทศ การถือครองทองคำในทุนสำรองระหว่างประเทศสามารถช่วยลดแรงกดดันจากการไหลออกของเงินทุน และค้ำประกันความสามารถในการนำเข้าสินค้าจำเป็น เช่น ยา อาหาร และพลังงาน หากระบบการเงินโลกหยุดชะงักหรือประเทศไม่สามารถเข้าถึงตลาดทุนได้

นอกเหนือจากมิติทางเศรษฐกิจแล้ว ทองคำยังมีมิติทางภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญ การสะสมทองคำจำนวนมากสามารถเสริมสร้างอำนาจต่อรองของรัฐในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในกรณีที่สถาบันการเงินระหว่างประเทศอย่าง IMF หรือธนาคารโลกไม่สามารถตอบสนองต่อวิกฤตได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเคลื่อนไหวของกลุ่ม BRICS ที่เตรียมจัดตั้งระบบเงินดิจิทัลที่มีทองคำหนุนหลัง สะท้อนถึงแนวโน้มการกลับมาของทองคำในฐานะรากฐานของระบบการเงินโลก ดังนั้น ทองคำจึงไม่ใช่เพียงสินทรัพย์เพื่อการลงทุนหรือสะสมมูลค่าเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือเชิงนโยบายที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและอธิปไตยของรัฐในระยะยาว รัฐบาลจึงควรกำหนดนโยบายการจัดการทองคำอย่างมียุทธศาสตร์ ควบคู่กับการพัฒนาแนวทางใหม่ ๆ เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจโลกที่ไม่อาจคาดการณ์ได้

พ.อ.หญิง นवलสมร จรวงษ์

อจ.ทก.วทบ.

แหล่งอ้างอิง

1. Facebook. ธนาคารแห่งประเทศไทย - ข้อมูลทองคำสำรอง ณ ปี 2567 [อินเทอร์เน็ต]. 2024 [เข้าถึงเมื่อ 19 เม.ย. 2025]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1098618082308265&set=a.371534245016656>
2. Facebook. ธนาคารแห่งประเทศไทย - ทองคำในทุนสำรองระหว่างประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. 2024 [เข้าถึงเมื่อ 19 เม.ย. 2025]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.facebook.com/photo?fbid=1081762310653961&set=a.473411474822384>
3. YouTube. หลวงตามหาบัว - ช่วยชาติด้วยทองคำ [อินเทอร์เน็ต]. 2023 [เข้าถึงเมื่อ 19 เม.ย. 2025]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.youtube.com/watch?v=WZ1eMk6GfTI>
4. Bangkokbiznews. เศรษฐกิจไทยกับบทเรียนจากทองคำ: สงครามค่าเงินและทุนสำรอง [อินเทอร์เน็ต]. 2024 [เข้าถึงเมื่อ 19 เม.ย. 2025]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/business/economic/1169272?anm>